

‘Rijk doet een stapje terug! Wie stapt naar voren?’

Bij het afscheid van Hans Berkhuisen als partner organiseerde ORG-ID op 21 april een mini-symposium dat bezocht werd door een 40-tal geselecteerde gasten. Een viertal sprekers reflecteerde vanuit hun eigen rol en positie op dit actuele thema. Daarna ontstond een geanimeerde discussie.

Hugo von Meijenfeldt, *plv. directeur-generaal Milieu, ministerie I&M*, opende onder de titel ‘We hebben het Rijk niet alleen’. Spreker betoogde dat ‘het rijk’ inderdaad een flinke stap terug doet en dat de rijksoverheid intensiever wil gaan samenwerken met andere overheden en maatschappelijke organisaties. De rijksoverheid verwacht dat andere partijen hun ambities houden en hun verantwoordelijkheid nemen. Door goede samenwerking kunnen partijen de ambities op peil houden. De rol van maatschappelijke actoren, het ‘middenveld’, is niet nieuw; de rijksoverheid heeft sinds lang geen alleenrecht meer. Het blijft wel de taak van de rijksoverheid om de centrale koers te bepalen. Een koers waarin volgens Hugo in de toekomst mogelijk extra speelruimte kan ontstaan. Nu subsidies sterk afnemen verandert er veel. De kansen voor de partijen in het maatschappelijk middenveld nemen zeker ook toe.

maatschappelijke organisaties omging. Was er in het verleden sprake van sterk centralisme, in enkele decennia is een vergaande vorm van regionalisering en decentralisering ontstaan. Na de periode van ‘ontzuilen’ is echter geen nieuwe (bestuurs)visie ontstaan. Het blijft de vraag of de rijksoverheid rekening kan -en wil- houden met specifieke regionale ambities, aldus Verheijen. Accepteren we van elkaar, dat wat in de ene regio geldt, niet in een andere hoeft te gelden? En geven -en krijgen- we dan die regionale beleidsvrijheid, of worden we in het kader van de ‘eenheidsstaat’ allen ‘genormeerd door de Haagsche standaard’ Als de regio nieuw beleid heeft ontwikkeld, dan wil de regio ook graag de realisatie daarvan ter hand nemen. Van de rijksoverheid verwachten we dat men dit accepteert en waar nodig ondersteunt.

Recente kortingen hebben in Brabant geleid tot een maatschappelijk en bestuurlijk manifest. De manifestpartners stemmen niet in met de inkrimping van de EHS: partijen willen nog steeds de initiële ambitie realiseren. Deze ambitie gaat niet zomaar van tafel omdat de rijksoverheid herijkt en inkrimpt. Ook een belangenorganisatie als de ZLTO zet zich daar voor in. Waterschappen hebben een groot belang bij het vasthouden aan de initiële ambities; de wateropgaven zijn immers voor een groot deel in de EHS belegd en men ziet daarin allianties die je niet met een sectorale bezuiniging op het ILG pakket zomaar wegstreept. Uitgangspunt is dat je elkaars kracht opzoekt en dat partijen elkaar ondersteunen. Een bestuursakkoord draagt bij aan steun voor de steden (hitte stress, schoon drinkwater, water in de stad) en aan waterbergingsopgaven. Er komt nu veel nieuwe energie los van burgers en van professionele groepen. Zij zetten zich samen actief in voor beleidsontwikkeling en -uitvoering. >

Aansluitend gaf **Lambert Verheijen**, *dijkgraaf Waterschap Aa en Maas*; invulling aan het thema ‘Schuivende panelen: van ‘t water in de Peel en de duinen van Den Haag’. In de jaren dat Verheijen als bestuurder actief is, zag hij grote verschillen in de wijze waarop de rijksoverheid met lagere overheden en

VERDER IN DEZE NIEUWSBRIEF

ORG-ID heeft een
nieuwe partner

3

Communicatie
Implementatie
Drinkwaterwet

3

Klimaatlandschap en
ORG-ID

4

Strategische Ateliers

5

Vervolg **Afscheid van Hans Berkhuisen / symposium**

Jacob van Olst, *directeur Stichting Klimaatlandschap Nederland*; belichtte het thema 'Gebiedsontwikkeling door duurzame energie'. Van Olst stelt dat je in een meer regionale aanpak (b.v. in de vorm van een publiek/private samenwerking) op een nieuwe manier met de ontwikkeling van landschap en natuur kunt omgaan. Hij verwijt de rijksoverheid thans gebrek aan visie. Zo mist hij een sterke ruggengraat, een ruggengraat zoals de EHS die vormde.

Van Olst ziet kansen in het koppelen van de thema's klimaat en EHS. Er kan van alles gebeuren in het landelijk gebied, van de realisatie van hernieuwbare energie tot het ontwikkelen van natuur en landschap. In het RO-beleid zou de opwekking van hernieuwbare energie een veel prominenter plaats in moeten nemen. Zo is 'water' inmiddels een belangrijk sturend issue in de planologie. Energie zou dat evenzo moeten worden, zodat blijvend ruimte ontstaat voor de realisatie van nieuwe natuur en recreatie rond de steden. De huidige recessie brengt ook kansen. Bijna elke organisatie schreeuwt om geld. Het mechanisme 'rood voor groen' werkt niet langer. We zoeken allemaal naar nieuw verdienpotentieel. Klimaatlandschap investeert daarbij in duurzame energie en heeft zich tot doel gesteld om de winst uit de opwekking van duurzame energie te benutten voor de financiering van gebiedsontwikkeling, met name voor natuur, landschap en recreatie.

Hans Berkhuisen, *directeur Milieudefensie*, gaf een 'reflectie vanuit het maatschappelijk middenveld'. Hij somde 'de reeks bekende' milieuproblemen op; van een te hoog energieverbruik tot en met het ernstig bedreigd zijn van vele soorten in hun voortbestaan. Hij betrok die bedreiging ook op de eigen organisatie en vroeg zich af of er nog wel hoop is voor de milieubeweging? Wat hebben wij de afgelopen 40 jaar eigenlijk gedaan? Of zijn wij inmiddels al bijna uitgestorven, zo vroeg Berkhuisen zich retorisch af. De rijksoverheid trekt zich terug uit alle thema's die complex zijn, zoals RO, natuur en milieu. En de media laten vooral de politiek vertellen wat ze aan het doen zijn. Er is onvoldoende tegengeluid vanuit de media. Gaan we mee in deze demagogie of gaan we als Milieudefensie de burgers helpen? Berkhuisen ziet voor Milieudefensie een rol weggelegd

als intermediaire organisatie, die het belang van het maatschappelijk middenveld behartigt en die haar belangenbehartiging faciliteert. Milieudefensie heeft meer leden dan de grootste politieke partij. Zij wil burgers helpen, trainen en informeren zodat zij meer zelfredzaam worden.

Aansluitend vond een interactief debat met de aanwezigen plaats onder de titel 'Tel uw stappen!' Het debat vond plaats op basis van twee stellingen:

1. De (rijks)overheid is de hoeder van gemeenschappelijke goederen: als de overheid zich terugtrekt wordt de verdeling van bodem, water, lucht, natuur overgelaten aan de markt, waardoor de regie t.b.v. duurzaam beheer steeds moeilijker wordt
2. Schaarste leidt tot innovatie: regionale samenwerking dwingt tot nieuwe sociale en financiële arrangementen. En wat doen we daarna?

Er ontstond een geanimeerde discussie. Onderstaand geven we enkele saillante conclusies en statements uit deze discussie:

- Een duurzaamheidsprogramma zou best nationaal mogen worden neergezet
- Ook regievoering gebeurt steeds meer decentraal en binnen netwerken.
- Wat verstaan we onder regievoering? Is dat top-down? Het gaat daarbij vooral om gezag en minder om macht. Een sterke opdrachtgever met visie is daarbij in de ervaring van menig aanwezige een bepalende factor.
- Decentralisatie betekent dat je de zorg voor het vervolg van bijv. gebiedsprocessen over durft te laten aan de regionale actoren. Kennisontwikkeling en -verspreiding voorkomt dat je voortdurend het wiel opnieuw uitvindt, maar ook op dat aspect moet je niet al te sterk centraal willen sturen.
- Het rijk zou vooral regionale processen kunnen faciliteren en moeten voorkomen dat een rigide regelgeving lokale en regionale initiatieven in de kiem smoort.

Programmamanagement nutriënten KRW Rijn-West

De achilleshiel bij de implementatie van de Kaderrichtlijn Water in de regio Rijn-West zijn de nutriënten: kaarten kleuren nog steeds rood als het gaat om de belasting van het oppervlaktewater met stikstof en fosfor. Sinds februari 2011 is Leo Joosten actief voor het Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn-West als programmamanager nutriënten. Wat zijn de verschillen tussen de nutriëntenproblematiek in het veenweidegebied, de droogmakerijen & diepe polders en de Bollenstreek? Welke kansen liggen er in elk van die gebieden, zowel op het niveau van het agrarisch bedrijf als op polderniveau? Hoe adresseer je zowel ecologie als economie? Hoe breng je al die partijen bij elkaar in een slagvaardig geheel in plaats van de zoveelste oefening op papier? En hoe zorg je voor synergie met het landelijke mestbeleid en de herziening van het Gemeenschap pelijk Landbouwbeleid van de EU? Geen geringe opgave, maar ORG-ID gelooft er heilig in dat mensen het verschil maken. Daar is onze inzet dan ook op gericht.

Bottom-up initiatieven binnen het Deelprogramma Zoetwater van het Deltaprogramma

Het deelprogramma Zoetwater van het Deltaprogramma brengt de problematiek van de zoetwatervoorziening in Nederland - tegen de achtergrond van klimaatverandering - in beeld en wil stimuleren dat regio's zelf in actie komen. Tegelijkertijd wachten die regio's niet af, maar nemen zij zelf initiatieven. Leo Joosten is in de afgelopen tijd in twee regio's betrokken geweest bij deze bottom-up initiatieven. In regio Zuid als waarnemend programmamanager van het "Deltaplan Hoge Zandgronden" en in regio Rivierenland als vormgever van het participatieproces van waterschap/ provincies met hun stakeholders. In Regio Zuid hebben ORG-ID medewerkers Caroline v.d. Veerdonk en Willeke v.d. Hoek dat ondersteund met een fantastisch veldsymposium. De koudwatervrees is allengs bij alle partijen verdwenen, steeds meer wordt er vruchtbaar samengewerkt met de stakeholders in een sfeer van vertrouwen. Zou het ORG-ID-adagium: "verbinden met vertrouwen" daar iets aan bijgedragen hebben?

ORG.ID heeft een nieuwe partner!

Na het vertrek van Hans Berkhuis zijn de partners van ORG-ID (Hans Nuiver, Jack Jansen en Robert de Graaff) verheugt u te kunnen mededelen dat recent Leo Joosten is toegetreden als partner van ORG-ID. Leo werkte vanuit zijn bedrijf Climate Chance al enige tijd nauw met ons samen. We kennen Leo als een inspirerend en bezielend mens. Wij zijn mede daarom blij met de komst van Leo: hij is al volop bezig met de uitvoering van onze (gezamenlijke) projecten.

Communicatie Implementatie Drinkwaterwet

De Drinkwaterwet –inclusief het Drinkwaterbesluit en de ministeriele regelingen- is vanaf 1 juli 2011 officieel in werking. De implementatie van de nieuwe wet leidt bij het ministerie van I & M tot vragen over de communicatiestrategie. Welke (strategische) communicatiedoelen zijn er? Welke hoofdboodschap willen we uitzenden? Welke instrumenten en kanalen gebruiken we? En met welke direct betrokkenen doen we dit samen? Robert de Graaff en Caroline van de Veerdonk van ORG-ID stellen op verzoek van het ministerie van I & M een communicatiestrategie op voor de implementatie van de Drinkwaterwet. Daarbij richten zij zich ook op de nieuwe aspecten uit de Drinkwaterwet en de consequenties voor de direct betrokkenen (doorwerking). Belangrijk is de wederkerigheid in de communicatie, met aandacht voor de rol van sociale media.

Het eindresultaat is een rapportage waarin ORG-ID een samenvatting geeft van de belangrijkste wijzigingen in de nieuwe Drinkwaterwet; van de interviews met vijf direct betrokken doelgroepen: de drinkwatersector, de consument (publiek, privaat), de installatiebranche, eigenaren van collectieve installaties/eigen winningen, en de toezichthouder: van de huidige communicatie ('ist' situatie) en de communicatie wensen ('soll' situatie); en tenslotte voorstellen doet voor de communicatiestrategie, met gebruik van de mogelijkheden van nieuwe sociale media.

Ecosysteemdiensten verbeelden

Als procesbegeleider is Hans Nuiver betrokken bij de initiatieffase van een project in opdracht van Het Nationaal Park De Hoge Veluwe om te komen tot een nieuw concept voor de verbouw en inrichting van het (nieuwe) Museum. In dit museum in het centrum van het park zal vanaf 2013

beleefd kunnen worden hoe een natuurlijk systeem functioneert, en welke diensten dat systeem aan mensen levert. Het gaat daarbij speciaal om de relatie tussen de bovengrond en de ondergrond. Het Nationale Park zal daarbij vooral aandacht besteden aan nieuwe inzichten rond het beheer van zo'n systeem, een activiteit die men zelf al 75 jaar met continuïteit uitvoert. In deze fase van het project betrekken we naast de staf van het Nationale park zowel wetenschappers als vormgevers.

Klimaatlandschap en ORG-ID

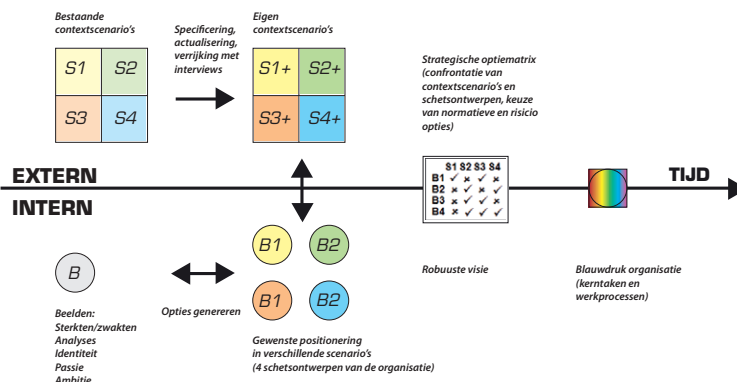
De Stichting Klimaatlandschap Nederland heeft tot doel om nieuwe natuur & landschap in gebiedsontwikkelingsprojecten te realiseren. Zij doet dit d.m.v. cofinanciering via de winst uit de opwekking van duurzame energie, met name windenergie. Klimaatlandschap ontwikkelde daartoe een bedrijfsconcept en een verdienmodel en heeft inmiddels een aantal concrete projecten in voorbereiding. Zo rondde Klimaatlandschap recent een aantal haalbaarheidsonderzoeken af binnen de gemeente Almere. Het 'Groen Blauwe Casco' aldaar zal mede gefinancierd worden uit de opbrengst van duurzame windenergie. Sterke troef van Klimaatlandschap

is dat de aan te leggen windmolenparken per definitie tijdelijk zijn en na een periode van exploitatie van 20 jaar weer ontmanteld worden. Na ommekomst resteert nieuwe –en blijvende- natuur! Omdat Klimaatlandschap maatschappelijk projectontwikkelaar is, is ORG-ID een partnerrelatie aangegaan. Samen ontwikkelden wij een model voor een quick scan en hebben we verscheidene projecten in voorbereiding. Klimaatlandschap onderzoekt met het Ontwikkelbedrijf Groene Ruimte van DLG (Dienst Landelijk Gebied) naar mogelijkheden voor intensievere vormen van samenwerking.

ORG-ID ondersteunt waterschap Rijn en IJssel bij nieuwe organisatievisie

Sinds vorig jaar ondersteunt Willem Koerselman het waterschap Rijn en IJssel bij het opstellen van een nieuwe organisatievisie en -strategie. Met hulp van een participatieve aanpak is samen met de zogenaamde 'groep van 30' (directie, managers en anderen) op basis van scenarioplanning een nieuwe visie ontwikkeld die richting zal geven aan de ontwikkeling van Rijn en IJssel. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om de taken die in de toekomst uitgevoerd moeten worden (het 'wat'), de wijze waarop

die taken het best kunnen worden uitgevoerd (het 'hoe', de bedrijfsprocessen), en de partners waarmee zal worden samengewerkt ('wie'). Vanzelfsprekend komen daarbij de kernwaarden en organisatie-identiteit van Rijn en IJssel aan de orde. De nieuwe visie speelt een belangrijke rol bij het verkennend onderzoek naar een eventuele opschaling, dat Waterschappen Rijn en IJssel, Velt en Vecht en Regge en Dinkel momenteel laten uitvoeren.

Strategische Ateliers voor centra voor Natuur en Milieu Educatie

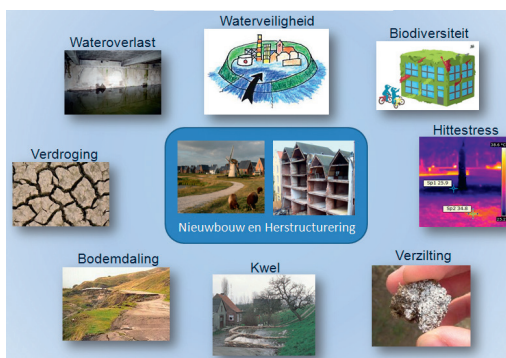
Er waait een nieuwe wind door Nederland. NME-centra moeten daardoor meer vraaggericht werken, bestuurlijk sensitief zijn en oplossingen bieden voor maatschappelijke opgaven. Strategische Ateliers helpen de deelnemers bij het verkennen van de kansen die marktwerking met zich meebrengt. Het programmabureau NME vroeg ORG-ID om deze Strategische Ateliers te verzorgen. We startten daarbij met een groep van managers van de grootste centra van Nederland, de regiodirecteuren van IVN en de managers van Milieudiensten waar veel aan NME gebeurt. Omdat strategisch denken vooral ook om creativiteit vraagt, is aan elke deelnemer gevraagd om een jong aanstormend talent mee te nemen!

Een serie Strategische Ateliers bestaat uit drie bijeenkomsten: de eerste dag gaat over Strategisch Oriënteren (wat is er in de wereld aan de hand, en welke plaats kan NME daarin innemen?) de tweede dag gaat over Strategisch Communiceren (hoe speel je slim in op het werk van bestuurders en bedrijven?) en de derde dag gaat over Strategisch Organiseren (hoe pas ik mijn organisatie aan, nu we een andere koers gaan varen?). De opkomst bij de eerste serie Ateliers was overweldigend. De inschrijving voor de tweede serie (1, 15 en 29 september) is zojuist geopend. De Strategische Ateliers worden begeleid door Willeke van den Hoek en Hans Nuiver.

Deltaprogramma: sturing van nieuwbouw en herstructurering

Het Deltaprogramma kent negen deelprogramma's, waarvan er zes geografisch gericht zijn op een regio en drie landelijke opgaven adresseren. Onder die drie valt het deelprogramma Nieuwbouw en Herstructurering. Dit deelprogramma stelt een beleidskader op dat een toekomstbestendige en kosteneffectieve aanpak van de stedelijke (her)ontwikkeling moet borgen. Het ministerie van IenM heeft ORG-ID gevraagd om een verkennende omgevingsanalyse van de sturing uit te voeren. Welke partijen zijn betrokken bij de stedelijke (her)ontwikkeling? Wat bepaalt nu of kosteneffectieve maatregelen die de opgave toekomstbestendig

moeten maken wel of niet getroffen worden? Robert de Graaff heeft een twintigtal interviews gehouden. De resultaten van de interviews zijn voorgelegd aan een breed samengestelde groep van deskundigen. Uit de discussie komen noties die focus geven bij het voorbereiden van het beleidskader. Zij geven zicht op de ontwikkel- en realisatie keten, welke drempels het overwegen en nemen van maatregelen belemmeren, welke kansen er zijn en welke instrumenten de drempels kunnen slechten en de kansen helpen realiseren. Het project wordt eind mei 2011 afgerond.

Ecosysteemdiensten in beleid

Als projectsecretaris ondersteunt Hans Nuiver een project dat erop is gericht een methodiek te ontwikkelen om gebruik te maken van de mogelijkheden van ecosysteemdiensten in de gebiedsontwikkeling, speciaal met betrekking tot het uitvoeren van bodembeleid. Een

consortium van wetenschappers van RIVM, Alterra en Deltares, en van adviseurs van Royal Haskoning, Grontmij en BioClear voert dit project uit in opdracht van I&M samen met Bodem+ (Agentschap NL) uit. Hans is lid van het kernteam en draagt inhoudelijk bij aan de 'governance'-aspecten van dit project. In een drietal pilots toetsen we in 2011 de mogelijkheden om maatschappelijke opgaven zoals gezondheid en veiligheid als uitgangspunt te nemen voor (bodem)beleid in de gebiedsontwikkeling.

ORG-ID organisatie & beleidsontwikkeling

Postbus 256, 2300 AG Leiden
telefoon 071 52 17 846 – fax 033 46 10 438
e-mail info@org-id.org – www.org-id.org